



UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 10-003

Gymnasieelevers alkoholvanor

En enkätundersökning på yrkes- och
studieförberedande gymnasieprogram

Elisabeth Hagsjö

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Läraryrket 210-330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, vt 2010
Handledare: Henrik Viberg
Examinator: Malena Lidar

Sammanfattning

Alkohol är ett vanligt inslag i tonåringars liv och konsumtion av alkohol sker ofta i syftet att bli berusad. Skolan är en plats där unga spenderar en stor del av sin tid och där möter de många av de vuxna som finns i deras närhet. Därför har skolan ett stort ansvar i att utbilda och framförallt prata med elever om alkohol. För att kunna göra detta på ett lämpligt sätt krävs att lärare har en bild av hur gymnasieelevers alkoholvanor ser ut, vilka denna undersökning ämnar återge.

För att beskriva dessa vanor har en enkätundersökning genomförts i år 3 på gymnasiet. Undersökningen inriktar sig på att visa skillnader i alkoholvanor mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram.

Resultaten visar en signifikant skillnad mellan programtyperna inom vissa områden. Eleverna på yrkesförberedande programmen intensivkonsumerar alkohol till större del, har i större utsträckning haft minnesluckor, börjar i större utsträckning att dricka innan 15 års ålder och har i högre grad struntat i något på grund av alkohol. Eleverna på de studieförberedande programmen är mer återhållsamma med hur mycket de berättar för sina föräldrar och har i större utsträckning haft dåligt samvete på grund av sitt drickande. Undervisningen kan anpassas efter dessa resultat och bör handla om berusningstillfället snarare än om långsiktiga alkoholskador. Även samtal om attityd, självkänsla och identitet kan hjälpa det alkoholförebyggande arbetet i skolan.

Nyckelord: Alkohol, gymnasieskolan, konsumtion, undervisning, ungdomar.

Innehåll

| | |
|--|----|
| Inledning | 1 |
| Bakgrund | 2 |
| Alkoholens effekter | 2 |
| Alkohol och ungdomar..... | 3 |
| Skolans roll | 4 |
| Syfte och frågeställning | 5 |
| Metod..... | 6 |
| Datainsamlingsmetod | 6 |
| Urval..... | 6 |
| Procedur..... | 7 |
| Databearbetning | 7 |
| Forskningsetik..... | 7 |
| Resultat | 8 |
| Fråga 4. Hur gammal var du första gången du drack alkohol? | 8 |
| Fråga 5. Hur ofta dricker du alkohol? (tänk det senaste året)..... | 10 |
| Fråga 6. Hur fick du tag på alkohol första gången du drack? | 10 |
| Fråga 7. Hur får du vanligtvis tag på alkohol? (Du får ange mer än ett svar). | 11 |
| Fråga 8. Hur ofta när du dricker alkohol känner du dig påverkad? | 12 |
| Fråga 9. Hur många glas dricker du i genomsnitt en vanlig gång du dricker alkohol? (med ett glas menas 1 glas vin/1 starköl/4 cl starksprit, ange 0 om du inte dricker alkohol). | 13 |
| Fråga 10. Har dina föräldrar bjudit dig på alkohol hemma? | 14 |
| Fråga 11. Tillåter dina föräldrar att du dricker alkohol? | 15 |
| Fråga 12. Vet dina föräldrar hur mycket du dricker? | 15 |
| Fråga 13. Hur ofta har du struntat i något som du tänkt göra för att du har druckit alkohol? (t.ex. gå till skolan)..... | 16 |
| Fråga 14. Hur ofta har du haft dåligt samvete eller skuld känslor efter att du har druckit alkohol?..... | 17 |
| Fråga 15. Hur ofta har du haft minnesluckor i samband med att du har druckit alkohol? | 17 |

| | |
|---|----|
| Fråga 16. Hur mycket undervisning har du fått i skolan det senaste året om alkohol? | 18 |
| Fråga 17. Skulle du vilja ha mer undervisning om alkohol i skolan? | 19 |
| Diskussion..... | 20 |
| Konsumtion | 20 |
| Hantering av alkoholens verkningar..... | 21 |
| Anskaffning av alkohol..... | 22 |
| Skolan..... | 22 |
| Slutsats | 23 |
| Referenser | 25 |
| Bilaga 1 | 27 |

Inledning

Intensivkonsumtion av alkohol, det vill säga konsumtion av motsvarande cirka 24 cl starksprit vid ett och samma tillfälle, har blivit vanligare bland unga (Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2009b). I Sverige har åldersgruppen 16-29 år flest antal konsumenter med riskbeteende (Statens folkhälsoinstitut, 2010). De senaste åren har även försäljningen av svartsprit ökat, vilket gör att ungdomar lättare kan få tag på alkohol (Svenska Dagbladet, 2010). Det finns forskning som visar att riskerna att senare i livet få problem med alkohol är större vid tidig alkoholdebut (Iq.se, 2008). Ungdomar är heller inte redo att hantera allt vad alkohol innebär (Systembolaget, 2007 och Andersson, 1995).

Skolan är en plats dit barn och ungdomar återvänder under hela sin uppväxt. Detta fick jag erfara under min senaste verksamhetsförlagda utbildning när jag en torsdagsmorgon möttes av många tomma skolbänkar. Förklaringen till detta som min handledare gav mig var att det på onsdagskvällar ofta var fester som eleverna deltog på. Eleverna ”droppade in” sent under lektionen och dagen, men de kom ändå tillbaka till skolan. Den största mötesplatsen för unga är skolan och det är i skolan eleverna pratar med varandra om sin vardag. Jag har märkt att fredagseftermiddagar och måndagsmornar till stor del ägnas åt att prata om helgen som kommer eller har varit och ofta ingår alkohol i den diskussionen. Skolan har, i och med detta, ett stort ansvar i att utbilda elever i alkoholfrågor. Den hälsotrend som finns i dagens samhälle och elevernas vilja att diskutera den här typen av frågor ger skolan ett mycket bra tillfälle att få ungdomarna intresserade av sin hälsa. Ansvar för att eleverna får kunskap om alkohol ligger på skolans rektor (Skolverket, 2006). Jag anser att jag som blivande gymnasielärare i bland annat naturkunskap bör ha en aktuell bild av hur elevernas alkoholvanor ser ut och därför blir detta ämne för mig extra intressant. I Kursplanen för naturkunskap B står:

Eleven skall ha kunskaper om livsstilens betydelse för hälsan (Skolverket, 2000a).

Denna undersökning ämnar beskriva gymnasieelevers alkoholvanor och visa om det finns några skillnader i dryckesvanor mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram.

Bakgrund

Svenskarna dricker mer alkohol idag än under mitten av 1990-talet. År 1996 drack vi i Sverige 8 liter ren alkohol per person och år. År 2004 hade den mängden ökat till 10,5 liter, för att fram till nu sjunka till 9,5 liter (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2009a). Mellan åren 1998 och 2004 ökade även antalet tillfällen med intensivkonsumtion av alkohol, det med 40 % (Andreasson & Allebäck, 2005). I vårt samhälle utvecklar 5 % av kvinnorna och 15 % av männen alkoholberoende, ofta i 30-40 årsåldern. Ytterligare 3 respektive 10 % är så kallade högkonsumenter, vilket för män betyder ett intag av ca 65 cl starksprit i veckan och för kvinnor 45 cl (Eklund, 2004).

Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings årliga undersökning av skolelevers drogvanor har alkoholkonsumtionen bland skolelever minskat. Pojkarna i skolår 9 drack år 2009 3,2 liter ren alkohol. Samma siffra hos flickorna var 2,1 liter, vilket är den lägsta siffran sedan 1997. Från år 2004 har även undersökningar gjorts i år 2 på gymnasiet. Bland pojkarna på gymnasiet var konsumtionen år 2009 den lägsta sen mätningarna startade och låg på 6,1 liter ren alkohol. Flickornas konsumtion har legat på en ganska jämn nivå sen starten och år 2009 var den 4,1 liter. Även andelen alkoholkonsumenter har sjunkit. För pojkarna och flickorna i skolår 9 var år 2009 andelen alkoholkonsumenter 58 respektive 65 %. På gymnasiet var siffrorna högre och låg på 81 respektive 84 %, vilka är de lägsta siffrorna sedan mätningarna började (Centralförbunden för alkohol- och narkotikaupplysning, 2009). Trots dessa minskningar har intensivkonsumtionen blivit vanligare bland unga. Mer än dubbelt så många i åldersgruppen 16-29 år har riskabla alkoholvanor än övriga befolkningen (Statens folkhälsoinstitut, 2010).

Alkoholens effekter

De effekter alkoholen har på människan kan delas upp i akuta och kroniska skador. De akuta skadorna, till exempel fysiska skador under berusning, rattfylleri och misshandel, har ökat de senaste åren. Bland annat har antalet anmälda rattfylleribrott ökat med över 40 % och antalet anmälda misshandelsfall med nästan 50 % i Sverige under åren 1997-2008 (Statens folkhälsoinstitut, 2009a). Av förarna vid dödsolyckor i trafiken är 25 % alkoholpåverkade (Andréasson & Allebeck, 2005). Av de som omkommer i olyckor på sjön har 8 av 10 alkohol i blodet (Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning, 2010). Det krävs inte mycket alkohol i blodet för att motoriska och kognitiva funktioner ska påverkas. Med endast en liten mängd alkohol i blodet påverkas funktioner som är nödvändiga för säker bilkörning såsom koordination, reaktionstid, omdöme, risktagning, förmåga tilldelad uppmärksamhet med mer.

Redan vid 0,25 promille alkohol i blodet börjar effekter av alkoholintaget märkas på en persons motorik och beteende. Personen känner välbefinnande och avslappning. Effekterna blir fler vid högre promillehalt. Vid 1 promille är berusningen påtaglig för en icke tillvänjd person. Personen gör felbedömningar, får minskad självdisciplin, minskad precision i rörelser och minskad reaktionshastighet. Man blir högljudd, överdriver sina rörelser, får minskad muskelkontroll och på så sätt sluddrigt tal. Man får störning i balans och lätt för emotionella utbrott. När promillehalten har nått 4-5 kan en icke tillvänjd person avlida, då vanligtvis på grund av att andningen upphör (Eklund, 2004 och Leissner, 1997).

Det har gjorts många studier av alkohol och trafik, och man har kunnat statistiskt säkerställa en riskökning av olyckor vid en promillehalt över 0,4. Riskkurvan accelererar fort och för varje ökning av 0,2 promille fördubblas olycksriskerna i trafiken (Andréasson & Allebeck, 2005). En skrämmande siffra i detta sammanhang är att en tredjedel av de alkoholrelaterade dödsolyckorna i trafiken står ungdomar i åldern 15 till 24 år för (Systembolaget, 2010a). Även hälften av den anmälda våldsbrottsligheten har alkohol med i bilden (Vårdguiden, 2010).

De kroniska alkoholskadorna beror på mängden konsumerad alkohol. Levern är det organ som förbränner och eliminerar alkoholen i kroppen. Leverskador är vanliga och redan efter några dagars alkoholkonsumerande kan cellskador på levern uppstå. Så kallad skrumplever är den allra vanligaste leversjukdomen som alkoholmissbruk orsakar. Alkohol kan även leda till hjärtsvikt då den skadar hjärtmuskeln. Andra skador som kan uppstå vid alkoholkonsumtion är skador på nervsystem, inflammerad bukspottkörtel, skör benstomme och hjärnskador, såsom minnesförlost (Centralförbundet för narkotika- och alkoholupplysning, 2010).

De nyttiga delarna av alkohol fås vid låg konsumtion i hög ålder. I flera studier har det visats att måttlig konsumtion av alkohol motverkar åderförfattning. I detta fall menas med måttlig konsumtion motsvarande 2 – 10 cl starksprit per dag (Andréasson & Allebeck, 2005). Personer under 40 år får av alkohol inga hälsovinster (Eklund, 2004).

Alkohol och ungdomar

Det finns flera anledningar till att barn/ungdomar bör fördröja sin alkoholdebut så långt som möjligt. Amerikansk forskning visar att för varje år alkoholdebuten skjuts upp minskar risken för ett framtida alkoholberoende med 14 %. Det finns också en amerikansk undersökning som visar att det finns samband mellan tungt drickande som ung och problem som vuxen (Iq,se, 2008).

Tonåren är en känslig tid för individens utveckling. Tonåringen ska förhoppningsvis skaffa sig en självkänsla och utveckla sitt sociala uppförande. För de ungdomar som tar sig igenom denna period med hjälp av alkohol kan det under senare år bli svårt att klara sig utan alkoholen. De skapar med alkohol en felaktig verklighetsuppfattning (Andersson, 1995). Tonåringen är heller inte helt mogen att klara av att hantera alkoholen, utan har inte koll på sin egen kapacitet och kan inte bedöma konsekvenserna av drickandet (Systembolaget, 2007). Tonåringar uppger i många

undersökningar att de när de varit berusade har hamnat i bråk med kompisar, haft oskyddat sex eller haft sex fast de inte ville. Ungdomar kan också bli beroende av alkohol på en kortare tid än en vuxen (Statens folkhälsoinstitut, 2009b). När tonåringen har nått gymnasietiden har den kognitiva förmågan utvecklats så att tonåringen kan hålla fler tankar i huvudet och resonera kring dem. Detta ger en utmärkt möjlighet för skolan och andra vuxna att diskutera dessa frågor med tonåringen (Klepke & Roxström, 2006).

Den vanligaste langaren är någon nära anhörig till tonåringen, ofta syskon eller föräldrar. Det finns många argument för föräldrar att inte köpa ut åt sina barn. Ett argument kan vara att föräldern ska lära barnet att våga säga nej. Det har också visats att de flesta tonåringarna tycker att det är fel att vuxna köper ut (Systembolaget, 2010b). Många föräldrar argumenterar att de köper ut åt sina barn med att barnet ska få ett mer avspänt förhållande till alkohol. Men tonåringarna är sällan intresserade av att ha ett avspänt förhållande utan vill bli berusade. Det finns också föräldrar som köper ut för att ha koll på hur mycket barnet dricker, men ofta läggs den mängden ihop med det som barnet anskaffar själv (Statens folkhälsoinstitut, 2009b). Barn vars föräldrar inte bjuder på alkohol hemma dricker mindre och ju oftare föräldrar bjuder barnen hemma, desto större är risken att de dricker kraftigt utanför hemmet (Iq.se, 2004 och Klepke & Roxström, 2006).

Skolans roll

Att ungdomar i större utsträckning intensivkonsumerar alkohol bör ses som ett problem, trots att andelen alkoholanvändare har blivit lägre. I stort sett alla går i skolan när de alkoholdebuterar. Undersökningar har gjorts där mer än hälften av eleverna i gymnasieskolan uppgett att de inte fått någon undervisning om alkohol. I samma undersökning visade det sig att det fanns en högre andel intensivkonsumenter på de praktiska programmen (Klepke & Roxström, 2006 och Hagqvist, 2009). I Naturkunskap, och även andra kurser, är ett kursmål att eleven tillägnat sig kunskap för att kunna upprätthålla en god hälsa. Skolan ansvar för att varje elev som slutar gymnasieskolan har kunskap om förutsättningar för en god hälsa och rektor har ansvar för att gymnasieeleverna får undervisning om riskerna med alkohol och andra droger (Utbildningsdepartementet, 2004).

Syfte och frågeställning

Skolan är en plats där de flesta ungdomarna spenderar en stor del av sin tid och där samlas ungdomar från olika bakgrunder. Syftet med undersökningen är att ge en uppfattning om hur elevernas alkoholvanor ser ut på studie- och yrkesförberedande gymnasieprogram, och utifrån denna kunskap kunna anpassa undervisningen och diskutera med eleverna inom området på ett lämpligt sätt. Finns det några skillnader mellan elevernas alkoholvanor på ett studie- och yrkesförberedande program? Är det någon skillnad i hur ofta och hur mycket eleverna på de olika programmen dricker samt hur de hanterar alkoholens konsekvenser? Det ligger också i mitt intresse att undersöka hur eleverna får tag på alkoholen och om deras föräldrar tillåter och vet hur mycket deras barn dricker.

Metod

Datainsamlingsmetod

För att få svar på min frågeställning ämnar jag göra en deskriptiv undersökning med hjälp av en enkätundersökning, där jag undersöker hur vanliga olika svar är i en viss kategori. Min frågeställning är relativt strukturerad, vilket gör att en frågeundersökning är lämplig (Esaiasson, 2007). Det finns både för- och nackdelar med att göra en enkätundersökning. Fördelarna är att det går att göra på ett stort urval, samt att frågorna blir formulerade på samma sätt för alla respondenter. Enkätundersökningar kan däremot ha en del bortfall, bland annat eftersom det inte finns någon säkerhet i att alla i urvalet kommer att svara. Något annat negativt med enkätundersökningar är att det inte går att eliminera svar som är grundade på missuppfattningar, vilket lättare kan förhindras vid intervjuundersökningar. För att i största möjliga mån förhindra missuppfattningar bör därför frågorna vara ställda på ett entydigt sätt (Eijlertsson, 2005). Även Esaiasson nämner en rad punkter man bör tänka på vid utformandet av en enkät. Den bör bland annat ge ett enkelt och professionellt intryck, ha en tydlig layout och ha en genomtänkt ordningsföljd. Också frågeformuleringen och svarsalternativen bör vara väl genomtänkta. För att få väl förståeliga frågor bör man undvika komplicerade ämnen och svåra ord. När det gäller svarsalternativen bör de vara uttömmande och ömsesidigt uteslutande, dvs. respondenten ska inte känna att det finns mer än ett rätt svar (Esaiasson, 2007). För att få en så bra enkät som möjligt kommer jag att tillämpa dessa punkter vid sammansättningen av enkäten.

Urval

Enkäten kommer att delas ut på fyra olika gymnasieprogram, varav två är yrkesförberedande, fordonsprogrammet och omvårdnadsprogrammet, och två är studieförberedande, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet. Eleverna i undersökningen går på tre olika skolor i tre olika kommuner. Varje skola/kommun har minst en klass från varje programtyp. Mina val av program gör att jag har ett representativt urval av populationen, det vill säga alla gymnasieelever i år 3, med avseende på kön. Enkäten kommer att delas ut till år 3 på gymnasiet, vilket medför att alla elever troligen är 18 år fyllda. I denna undersökning är 18-årsgränsen av betydelse för svaren, på grund av att eleven är myndig och dessutom själv kan köpa alkohol på till exempel restaurang eller pub och till viss del i affär. Av samma anledning blir samtyckeskravet uppfyllt. Totalt har 163 elever besvarat enkäten. Mängden av utdelade enkäter gör det möjligt för mig att utföra undersökningen med avseende på tid och ekonomi för mitt examensarbete.

Procedur

Enkäten kommer att delas ut i klasser där en undervisande lärare är villig att ta emot enkäterna för utdelning. Jag kommer också att erbjuda min närvaro vid genomförandet av enkäten för att få så många lärare som möjligt att ställa upp. Genomförandet blir i form av en gruppenkät, det vill säga åka ut till skolorna och vara närvarande i de klasser där enkäten delas ut. En gruppenkät har sina fördelar genom att forskaren har kontroll över vilka som svarar, samt att svaren som samlas in inte är diskuterade mellan respondenter (Eijlertsson, 2005). Jag ser också en gruppenkät som en fördel då jag underlättar för lärarna i klasserna genom att inte lägga över jobb på dem. På detta sätt tror jag att bemötandet från de lärare jag tar lektionstid av i större utsträckning blir positivt.

Databearbetning

Insamlad data matades in och bearbetades i statistikprogrammet SPSS, version 18. Om eleven lämnat ett blankt svar där *dricker inte* är ett alternativ och eleven tidigare eller senare i enkäten uppgett att denne inte dricker alkohol, har svaret *dricker inte* angetts. Detta gäller fråga 4-8 samt 13-15. Då ett siffersvar ska anges och eleven svarat med ett intervall har jag angett ett medelvärde av intervallet och avrundat till närmsta heltal. Detta gäller fråga 4 och 9.

För att se om den finns någon signifikant skillnad mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram genomfördes ett chi-2-test på vissa resultat. Med detta test får man fram en siffra på hur stor sannolikhet det är att det inte är någon skillnad. Om siffran är lägre än 5 %, $p < 0,05$, finns en signifikant skillnad.

Forskningsetik

De fyra grundläggande krav inom forskningen som finns för att skydda individen som deltar i undersökningen kommer efterföljas i min undersökning, det vill säga informations-, samtyckes-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Enkäten inleds med ett kort brev till deltagaren där jag förklarar vad som gäller för deltagande och att deltagandet är frivilligt och närsomhelst kan avbrytas. På så sätt uppfylls informationskravet. För att uppnå samtyckeskravet ska vårdnadshavare ge sitt godkännande för elevens deltagande då eleven är minderårig, vilket inte kommer att behövas eftersom eleverna går i år 3 på gymnasiet och är myndiga, det är deras eget godkännande som behövs. Enkäterna kommer att vara anonyma och jag kommer att vara den enda som läser dem för att sedan förstöra dem, vilket uppfyller konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet uppfylls genom att enkäterna bara används för forskningsändamål.

Resultat

164 enkäter har delats ut, varav 163 har analyserats vidare. Av dessa går 81 elever på yrkesförberedande gymnasieprogram, 48 på fordonsprogrammet och 33 på omvårdnadsprogrammet, samt 82 på studieförberedande, 23 på naturvetenskapsprogrammet och 59 på samhällsvetenskapsprogrammet. Se tabell 1. På de yrkesförberedande programmen var 42 % av de som svarade kvinnor. På de studieförberedande programmen var 60 % av de som svarade kvinnor. Medelåldern bland eleverna som svarat på enkäten på de yrkesförberedande programmen är 18,8 år och på de studieförberedande programmen 18,5 år. Medelålder och kön på de olika programtyperna finns att utläsa i tabell 2.

Resultatet av elevernas svar på enkäten presenteras i detta avsnitt utifrån varje enkätfråga.

Tabell 1. Antal deltagande på respektive gymnasieprogram.

| <i>Yrkesförberedande program</i> | | <i>Studieförberedande program</i> | |
|----------------------------------|-----------|-----------------------------------|-----------|
| <i>Fp</i> | <i>Op</i> | <i>Nv</i> | <i>Sp</i> |
| 48 | 33 | 23 | 59 |

Tabell 2. Antal kvinnor och män samt medelålder på respektive programtyp.

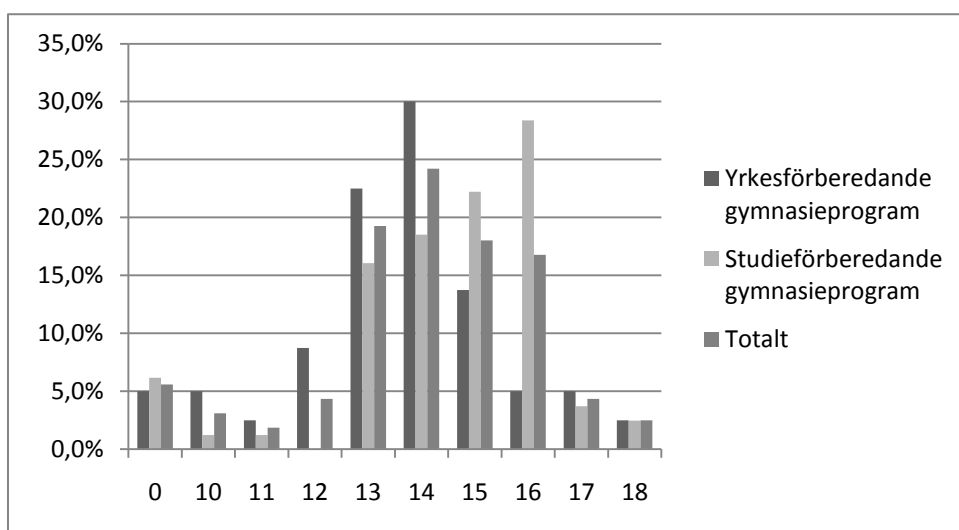
| | <i>Yrkesförberedande program</i> | <i>Studieförberedande program</i> |
|-------------------|----------------------------------|-----------------------------------|
| <i>Kvinno</i> | 34 | 49 |
| <i>Män</i> | 47 | 33 |
| <i>Medelålder</i> | 18,8 | 18,5 |

Fråga 4. Hur gammal var du första gången du drack alkohol?

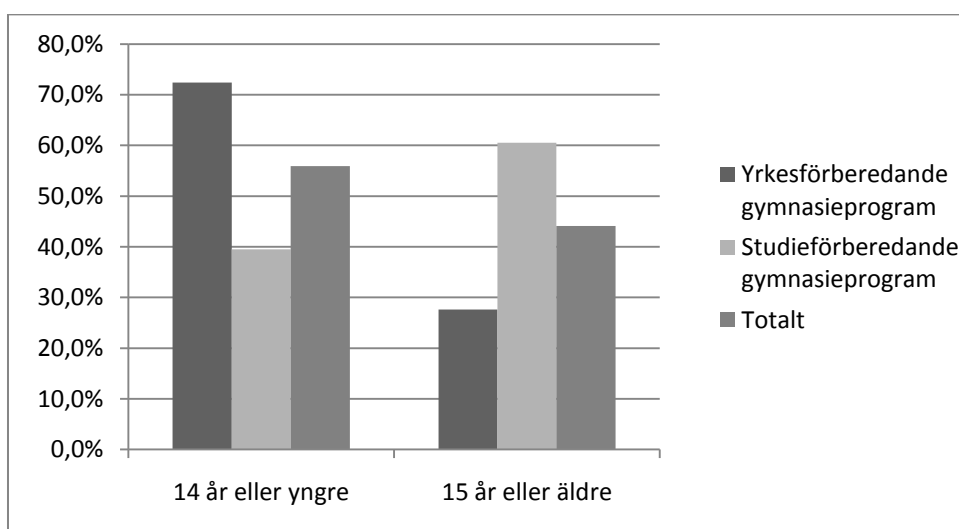
Figur 1 nedan visar fördelningen av ålder vid alkoholdebut för elever på yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram. Medelåldern och medianen för alkoholdebut är på de yrkesförberedande programmen 13,8 år respektive 14 år och på de studieförberedande

programmen 14,8 år respektive 16 år. Typvärde var i dessa fall de samma som medianen. De som inte har haft sin alkoholdebut representeras av siffran 0 och uppgår till 5,0 % på de yrkesförberedande programmen och 6,2 % på de studieförberedande programmen. Vissa elever har inte svarat på frågan och senare angett att de inte dricker alkohol. Dessa elever är placerade i kategorin 0.

Svaren på den här frågan har också delats upp i två kategorier utefter alkoholdebut före eller efter 15 fyllda år. Av eleverna på de yrkesförberedande programmen hade 72,4 % sin alkoholdebut vid en ålder av 14 år eller tidigare. Andelen på de studieförberedande programmen var 39,5 %. Denna skillnad har testats med ett chi-2-test och är signifikant ($p < 0,0001$). Fördelningen av dessa två kategorier kan utläsas i figur 2.



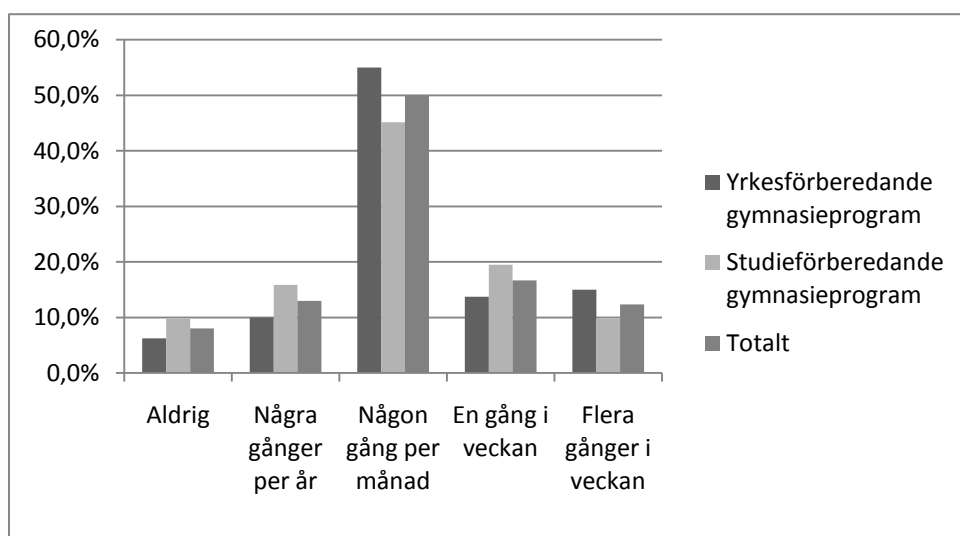
Figur 1. Fördelning av elevernas ålder vid alkoholdebut.



Figur 2. Fördelning av elevernas ålder vid alkoholdebut uppdelat i två grupper med 15 år som en gräns.

Fråga 5. Hur ofta dricker du alkohol? (tänk det senaste året).

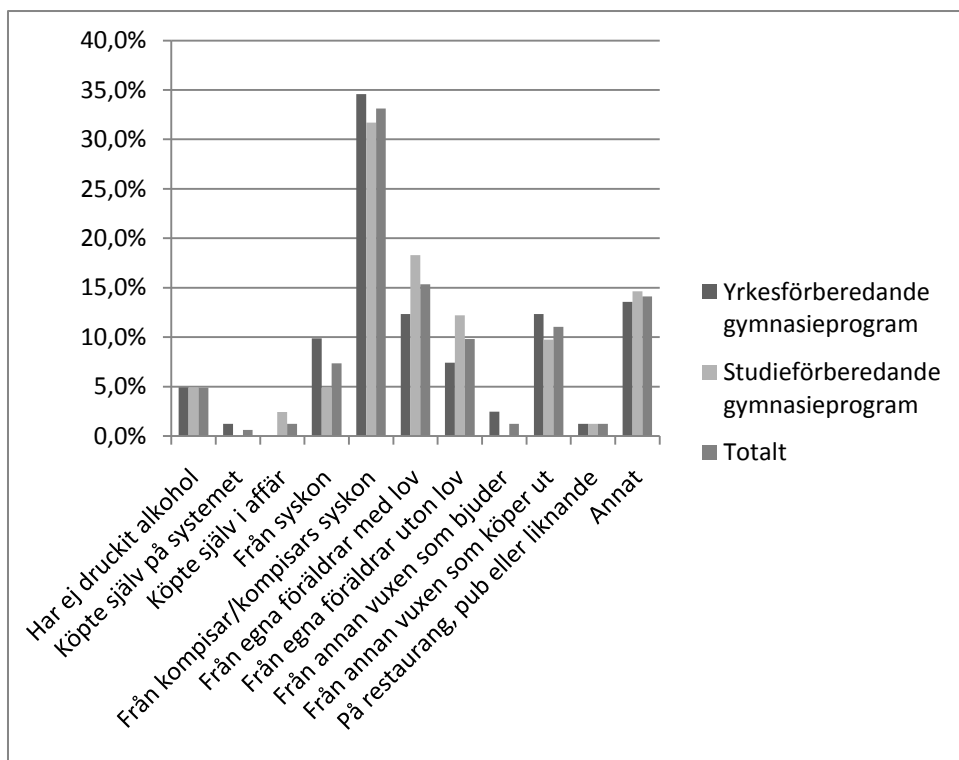
Allra vanligast är det att gymnasieeleverna dricker alkohol någon gång per månad. På de yrkesförberedande programmen är det 6,3 % som aldrig dricker alkohol och på de studieförberedande programmen är siffran 9,8 %. Chi-2-test visar att denna skillnad ej är signifikant. Andelen elever som dricker alkohol minst en gång i veckan är på de yrkesförberedande programmen 28,8 % och något större andel på de studieförberedande programmen med 29,3 %. Svar saknas från 0,6 % av eleverna. Fördelning av elevernas svar presenteras i figur 3.



Figur 3. Fördelning av hur ofta eleverna dricker.

Fråga 6. Hur fick du tag på alkohol första gången du drack?

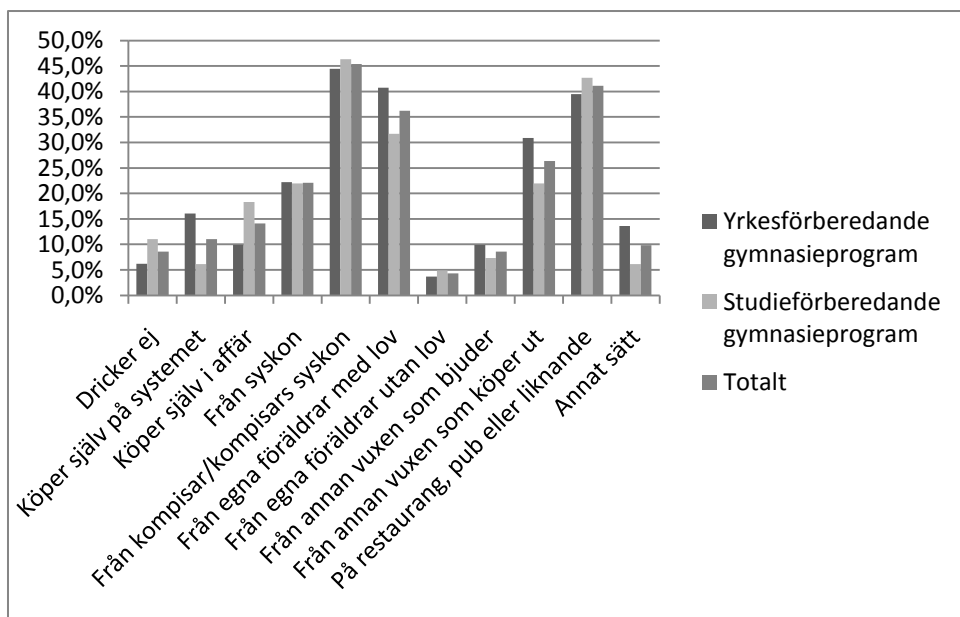
Figur 4 visar fördelning av elevernas svar på frågan och det absolut vanligaste svaret är att kompisar/kompisars syskon är källan till alkohol vid alkoholdebuten. 34,6 % av eleverna på yrkesförberedande program och 31,7 % av eleverna på studieförberedande program fick alkohol på detta sätt första gången de drack. Föräldrar anges också en stor källa till alkohol vid debuten för gymnasieeleverna. På de yrkesförberedande programmen anger 12,3 % att de fick alkohol av sina föräldrar vid alkoholdebuten och 7,4 % anger att de tog alkohol av sina föräldrar utan lov vid alkoholdebuten. För eleverna på de studieförberedande programmen låg siffrorna på 18,3 respektive 12,2 %. Även andra vuxna som köper ut är en stor grupp i detta sammanhang där 12,3 % av yrkeseleverna och 9,8 % av studieeleverna har angett denna källa. I denna fråga har ett antal elever svarat med fler än ett alternativ och deras svar är inplacerade i kategorin annat.



Figur 4. Fördelning av hur eleverna fick tag på alkohol vid alkoholdebuten.

Fråga 7. Hur får du vanligtvis tag på alkohol? (Du får ange mer än ett svar).

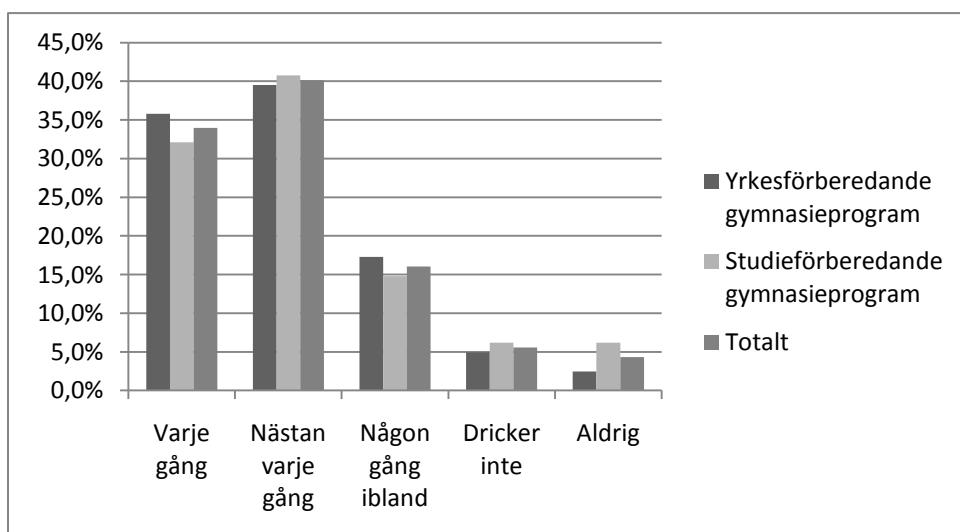
Det vanligaste sättet för eleverna att få tag på alkohol är genom kompisar eller kompisars syskon. Andelen elever som angett att detta är en vanlig källa för dem är på de yrkesförberedande programmen 44,4 % och på de studieförberedande 46,3 %. Det är också en stor del av eleverna som köper alkohol själv på ett uteställe, 39,5 och 42,7 % på de yrkes- respektive studieförberedande programmen. En annan stor källa till alkohol för eleverna är föräldrar där 40,7 % på de yrkesförberedande och 31,7 % på de studieförberedande programmen har angett föräldrarna som en vanlig källa. På dessa siffror har ett chi-2-test gjorts, vilket visar att skillnaden inte är signifikant. Den totala fördelningen av hur eleverna vanligtvis får tag på alkohol kan läsas i figur 5.



Figur 5. Vanliga källor för anskaffning av alkohol och hur stor andel av eleverna som angett att de vanligtvis använder sig av källan.

Fråga 8. Hur ofta när du dricker alkohol känner du dig påverkad?

En majoritet av eleverna anger att de känner sig påverkad varje eller nästan varje gång de dricker alkohol. Av eleverna på de yrkesförberedande programmen uppnår denna andel till 75,3 % och på de studieförberedande programmen 72,8 %. Elevernas svar på frågan presenteras i figur 6.

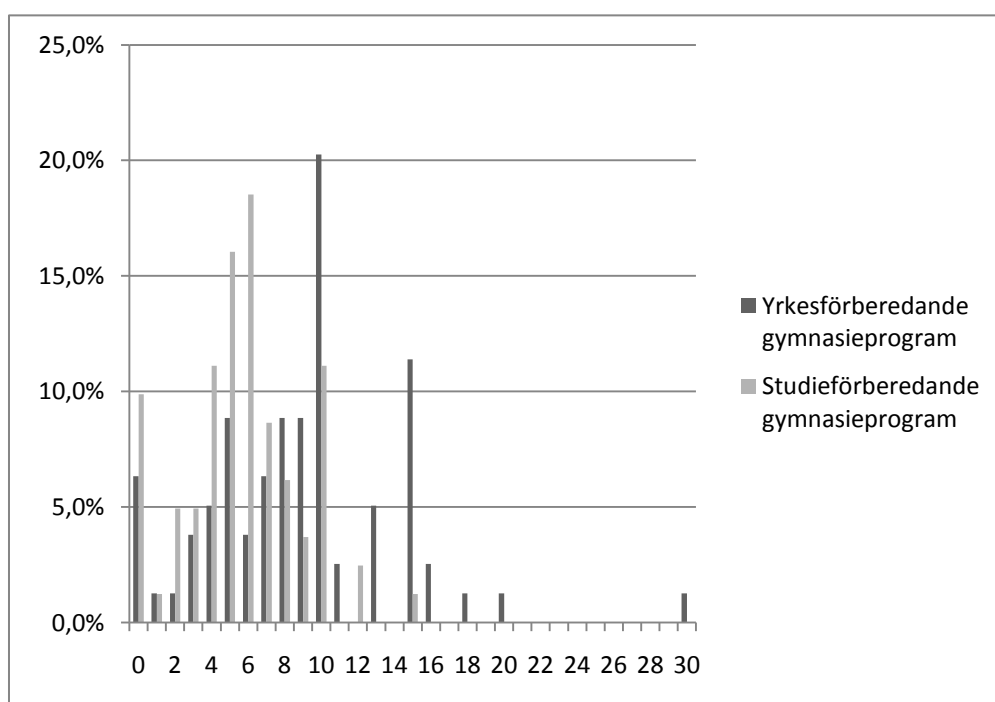


Figur 6. Fördelning av hur ofta eleverna känner sig påverkad när de dricker alkohol.

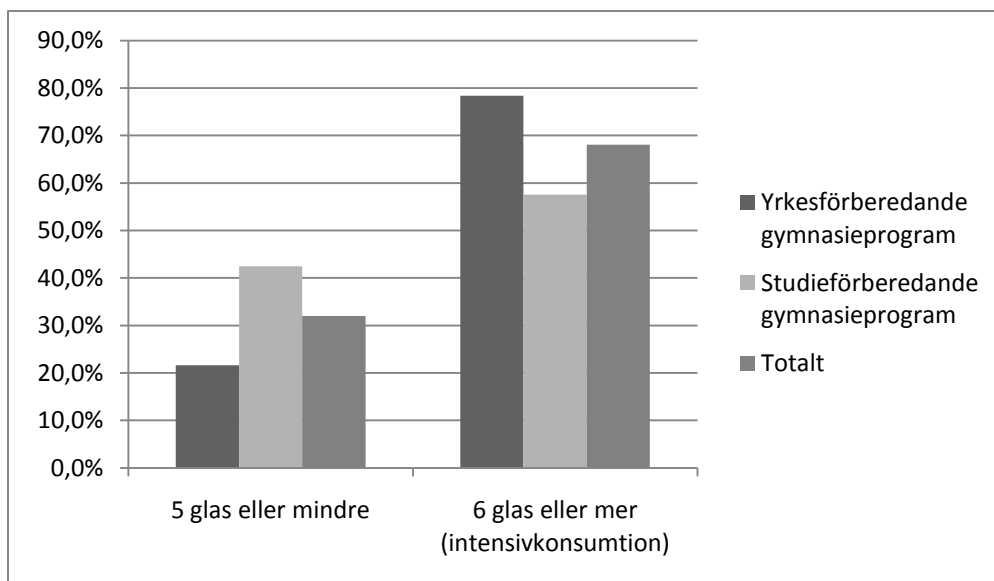
**Fråga 9. Hur många glas dricker du i genomsnitt en vanlig gång du dricker alkohol?
(med ett glas menas 1 glas vin/1 starköl/4 cl starksprit, ange 0 om du inte dricker alkohol).**

Fördelningen av elevernas svar presenteras i figur 7. Ett fåtal elever har svarat med ett intervall, vilka jag har omvandlat till ett medelvärde och avrundat till närmsta heltal. När jag har räknat ut medelvärde, median och typvärde bland de alkoholkonsumerande eleverna på yrkes- och studieförberedande program har jag använt mig av icke avrundade tal. Extrema värden, såsom 30, är borttagna, på grund av dess orimlighet, i dessa beräkningar. Även alla 0-värden är borttagna, då dessa elever ej är alkoholkonsumenter. Medelvärdet för antalet glas eleverna dricker en vanlig gång de dricker alkohol på de yrkesförberedande och de studieförberedande programmen är 9,2 respektive 6,1 glas. Medianen och typvärdet är 9 och 10 respektive 6 och 5.

I figur 8 presenteras elevernas svar utifrån Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysningens definition av intensivkonsumtion, vilket motsvarar 6 glas (24 cl starksprit) av den typen som används i enkäten. Skillnaden mellan programtyperna är statistiskt signifikant, $p=0,0081$. Andelen av de alkoholkonsumerande eleverna på de yrkes- och studieförberedande programmen som en vanlig gång de dricker alkohol intensivkonsumerar är 78,4 respektive 52,5 %.



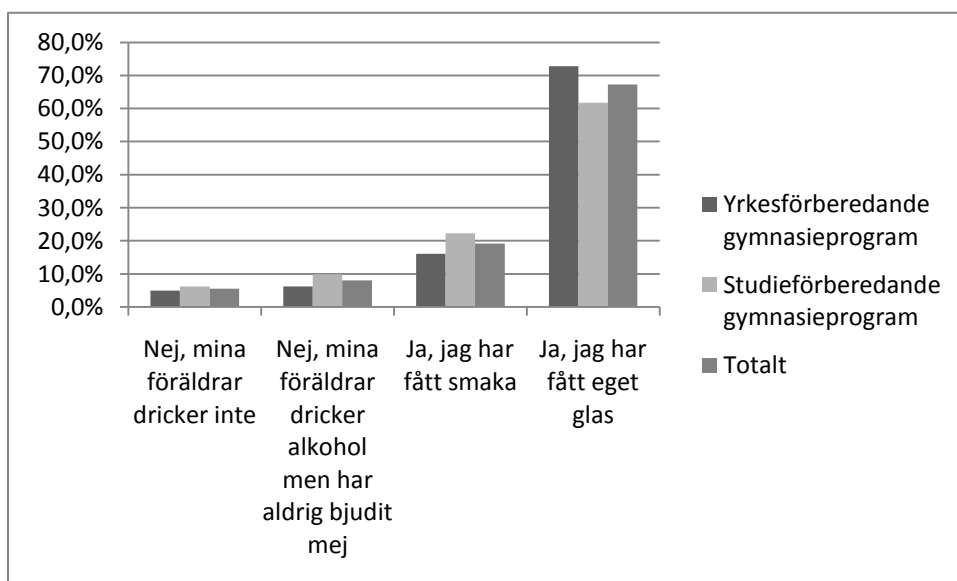
Figur 7. Fördelning av antal glas eleverna dricker vid ett vanligt tillfälle av alkoholkonsumtion



Figur 8. Fördelning av elever som intensivkonsumerar vid ett vanligt tillfälle av alkoholkonsumtion.

Fråga 10. Har dina föräldrar bjudit dig på alkohol hemma?

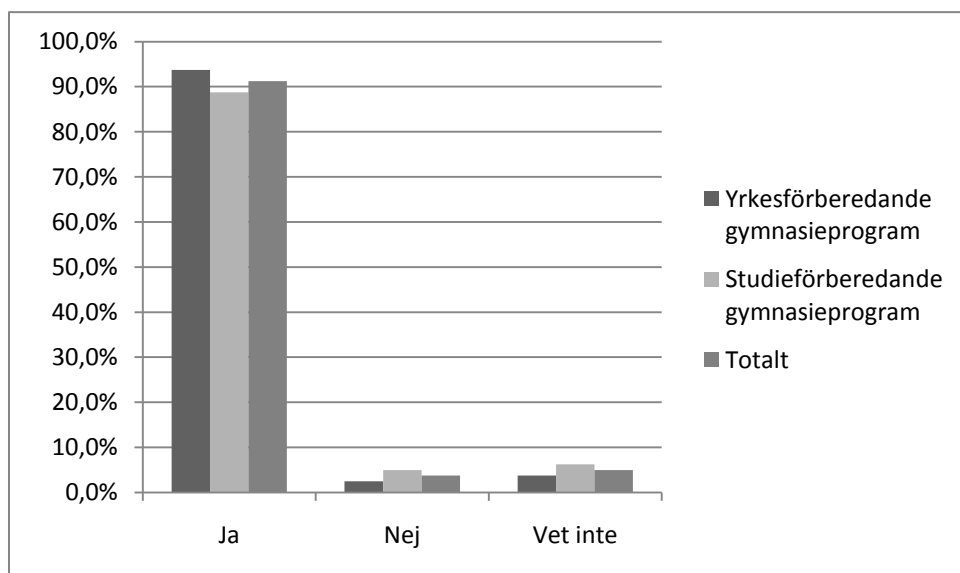
Majoriteten av gymnasieeleverna har blivit bjuden på alkohol hemma, 88,8 % av eleverna på yrkesförberedande program och 83,9 % av eleverna på studieförberedande program. De flesta har också fått eget glas, 72,8 respektive 61,7 %. Den sistnämnda skillnaden är inte signifikant enligt Chi-2-test som utförts. Fördelningen av elevernas svar på frågan kan läsas i figur 9.



Figur 9. Fördelning av hurvida gymnasieeleverna blivit bjudna på alkohol hemma.

Fråga 11. Tillåter dina föräldrar att du dricker alkohol?

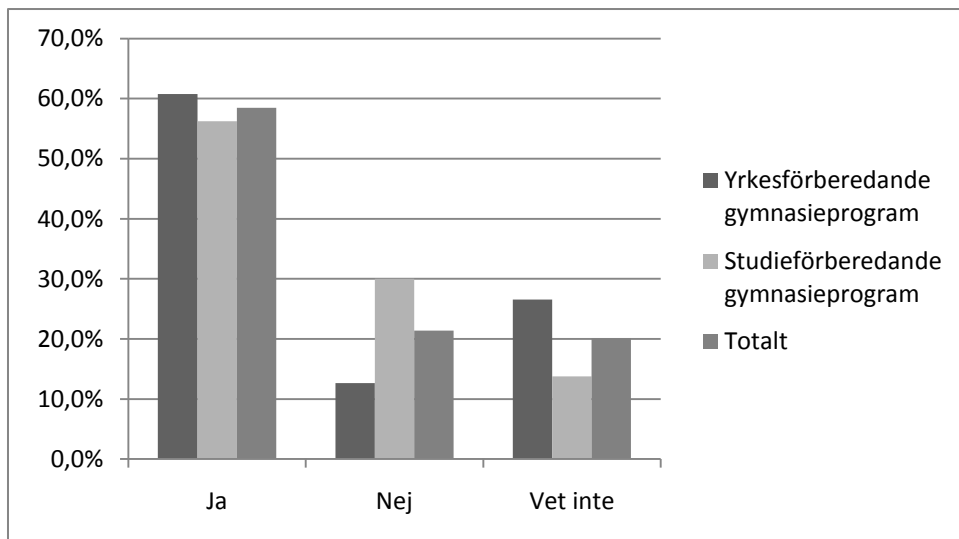
Majoriteten av gymnasieeleverna har angett att deras föräldrar tillåter att de dricker alkohol. Något fler av eleverna på yrkesförberedande program, 93,8 %, än på studieförberedande program, 88,8 %. Svartsfördelningen på frågan kan utläsas i figur 10.



Figur 10. Fördelning av huruvida elevernas föräldrar tillåter att deras barn dricker alkohol.

Fråga 12. Vet dina föräldrar hur mycket du dricker?

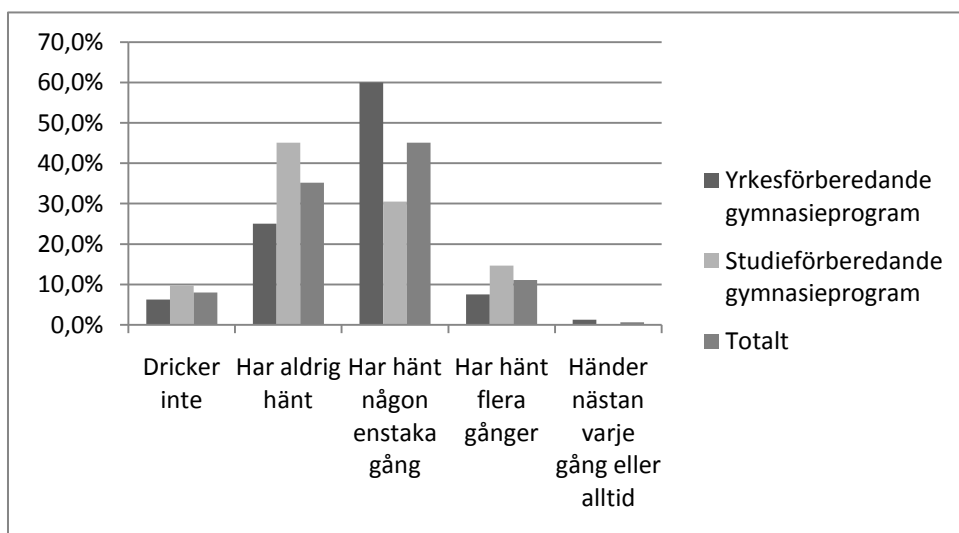
Andelen gymnasieelever som anger att deras föräldrar vet hur mycket de dricker är på de yrkesförberedande, 60,8 %, och de studieförberedande, 56,3 %. Andelen som anger att föräldrarna inte känner till hur mycket de dricker är på de yrkesförberedande programmen 12,7 % och på de studieförberedande något fler, 30,0 %. På det sistnämnda har ett Chi-2-test utförts, vilket visar att skillnaden är signifikant, $p=0,0113$. Svartsfördelningen presenteras i figur 11.



Figur 11. Fördelning av om elevernas föräldrar vet hur mycket deras barn dricker.

Fråga 13. Hur ofta har du struntat i något som du tänkt göra för att du har druckit alkohol? (t.ex. gå till skolan).

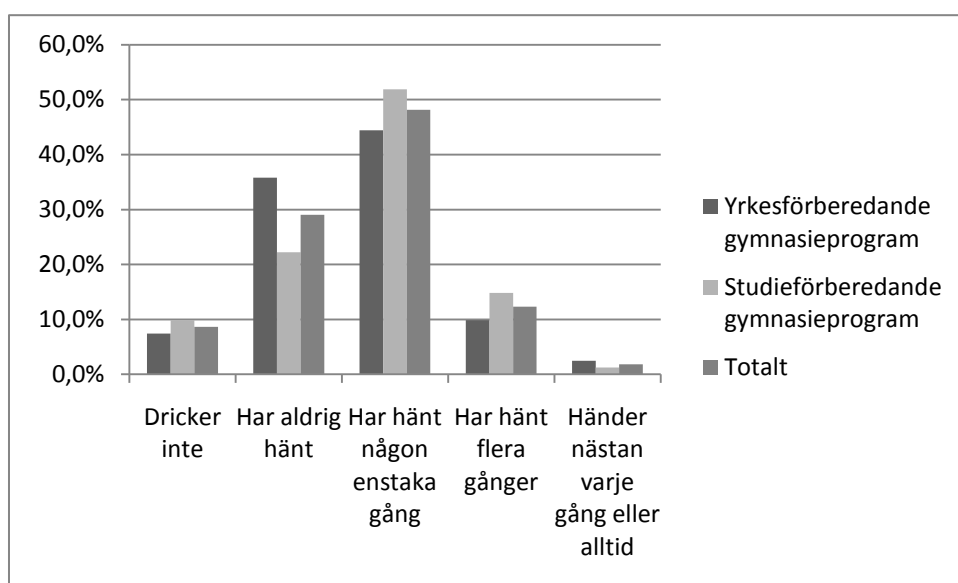
Av de som dricker på de yrkesförberedande programmen är andelen som någon gång har struntat i något de tänkt göra 73,3 %. På de studieförberedande programmen är siffran 50,0 %. Chi-2-test visar att denna skillnad mellan programtyperna är signifikant, $p=0,0042$. Figur 12 visar fördelning av hur ofta eleverna har struntat i något de tänkt göra.



Figur 12. Fördelning av hur ofta eleverna har struntat i något de tänkt göra.

Fråga 14. Hur ofta har du haft dåligt samvete eller skuld känslor efter att du har druckit alkohol?

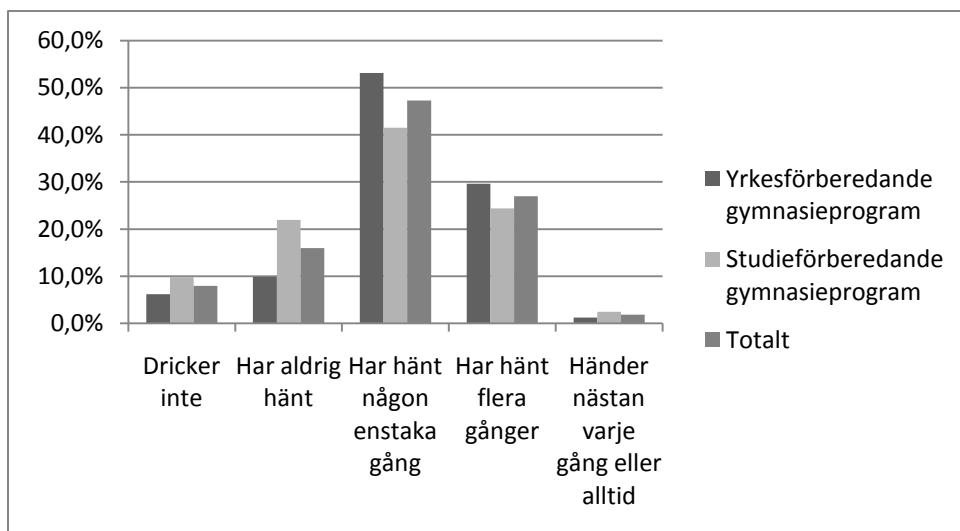
Av alkoholkonsumenterna är andelen elever på de yrkesförberedande programmen som någon gång har haft dåligt samvete eller skuld känslor efter att de har druckit alkohol är 61,3 %. Motsvarande andel är för eleverna på de studieförberedande programmen 75,3 %. Skillnaden mellan programmen är enligt chi-2-test ej signifikant ($p=0,0787$). Figur 13 visar fördelningen av svar på frågan.



Figur 13. Fördelning av hur ofta eleverna haft dåligt samvete eller skuld känslor för att de druckit alkohol.

Fråga 15. Hur ofta har du haft minnesluckor i samband med att du har druckit alkohol?

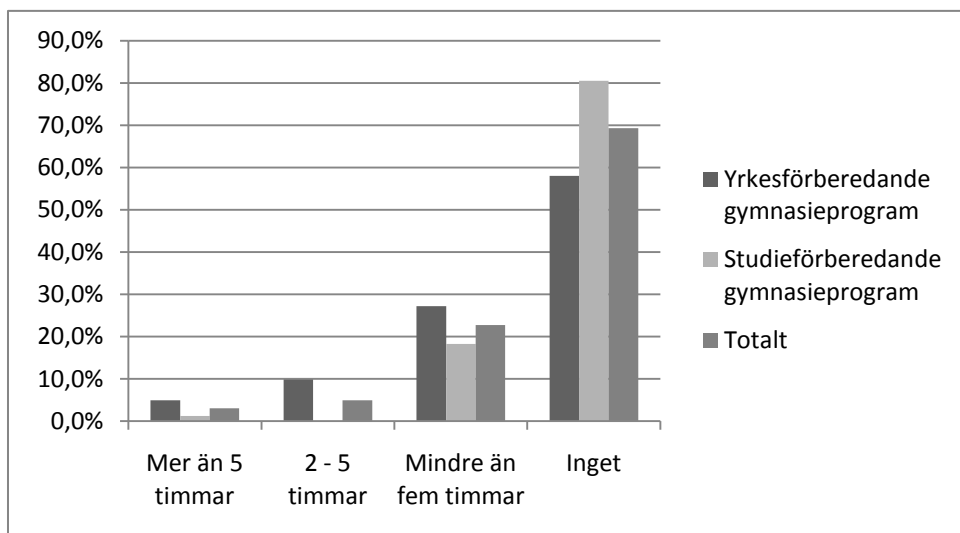
Av de alkoholkonsumerande eleverna på de yrkesförberedande programmen är det 89,5 % som anger att de minst en gång har haft en minneslucka. Andelen på de studieförberedande programmen är 75,7 %. Skillnaden mellan programtyperna är signifikant enligt chi-2-test ($p=0,0313$). Hur ofta eleverna har uppgett att de har en minneslucka kan utläsas i figur 14.



Figur 14. Fördelning av hur ofta eleverna haft minneslucka.

Fråga 16. Hur mycket undervisning har du fått i skolan det senaste året om alkohol?

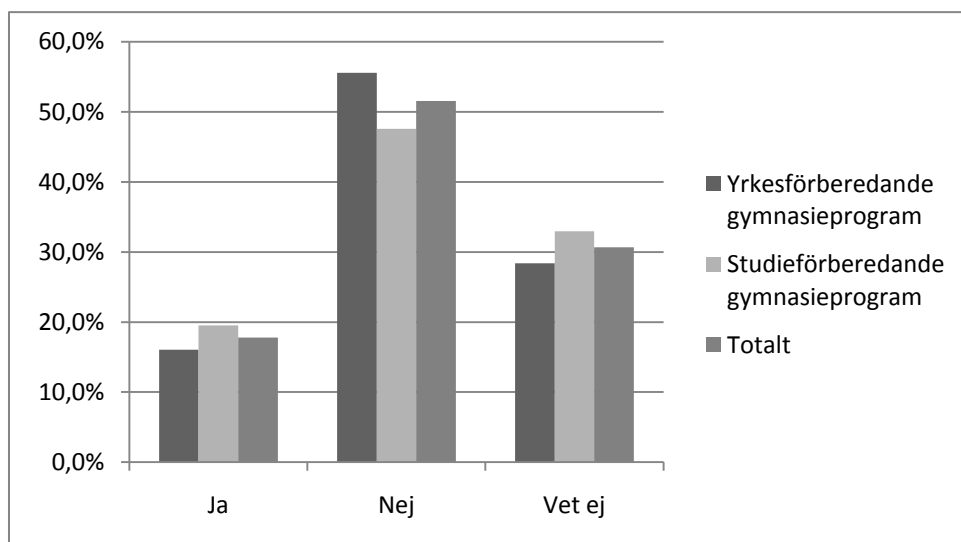
Av eleverna på de yrkesförberedande programmen anger 58,0 % att de inte fått någon undervisning om alkohol under det senaste året. På de studieförberedande programmen är siffran 80,5 procent. Denna skillnad är statistiskt signifikant. Chi-2-test ger $p=0,0070$. Hur mycket undervisning eleverna angett att de haft kan utläsas i figur 15.



Figur 15. Fördelning av hur mycket undervisning eleverna angett att de haft om alkohol det senaste året.

Fråga 17. Skulle du vilja ha mer undervisning om alkohol i skolan?

En liten andel av eleverna vill ha mer undervisning om alkohol i skolan, 16,0 procent av eleverna på de yrkesförberedande programmen och 19,5 procent av eleverna på de studieförberedande. Elevernas svar kan utläsas i figur 16.



Figur 16. Fördelning av elevers önskan om mer undervisning om alkohol i skolan.

Diskussion

Syftet med den här undersökningen var att redogöra för gymnasieelevers alkoholvanor och se om det finns några skillnader i deras vanor på de yrkes- och studieförberedande programmen, för att på så sätt kunna anpassa undervisningen i dessa frågor. Diskussionen är uppdelad i avsnitt utgående från undersökningens frågeställningar.

Konsumtion

Medelåldern för alkoholdebut ligger för dessa elever omkring 14 år, vilket stämmer överens med resultat från tidigare undersökningar. På den här frågan har inga signifikantstest gjorts, men svaren visar en något högre medelålder för eleverna på de studieförberedande gymnasieprogrammen. Alkoholdebuten är av betydelse för framtida alkoholvanor. De som börjar dricka när de är 14 år löper fyra gånger större risk att få ett alkoholberoende än de som debuterar vid 20 år (Iq.se, 2008). Av eleverna som haft sin alkoholdebut, har 72,4 % på de yrkesförberedande programmen haft debuten vid en ålder av 14 år eller yngre. Bland eleverna på de studieförberedande programmen har 39,5 % haft debuten då. Denna skillnad är statistiskt signifikant. Alkoholdebuten sker oftast i skolåren i sammanhang där vuxna saknas (Strandell, 2002). Undervisning i alkoholfrågor bör på grund av elevernas debutålder även ske tidigt i grundskolan, innan elevernas alkoholdebut.

Enligt denna undersökning finns inte någon skillnad i hur ofta eleverna på de olika programtyperna dricker. Tre fjärdedelar av samtliga elever i undersökningen dricker sig berusade vid nästan varje tillfälle av alkoholkonsumtion, ungefär lika stor andel på båda programtyperna.

Svaren på hur många glas eleverna dricker ett vanligt tillfälle av alkoholkonsumtion varierade kraftigt från 1 till 30. Dessa kategorier gjordes om till 5 glas eller mindre samt 6 glas eller mer, det vill säga den tidigare definitionen av intensivkonsumtion. I intensivkonsumtion finns en signifikant skillnad mellan yrkes- och studieförberedande program. Större andel elever intensivkonsumerar alkohol på de yrkesförberedande programmen, nästintill 8 av 10. Speciellt för eleverna på de yrkesförberedande programmen kan det på grund av detta vara värt att undervisa i vad alkoholen gör i kroppen vid berusningstillfället.

Det finns en skillnad i om föräldrarna vet hur mycket alkohol ungdomarna konsumerar. Eleverna på de studieförberedande programmen "mörkar" i större utsträckning än eleverna på de yrkesförberedande programmen för sina föräldrar hur mycket de dricker. Det är ändå långt ifrån hälften av eleverna som gör detta, 30,0 % på de studieförberedande programmen och 12,7 % på de yrkesförberedande programmen. En god kontakt med och anknytning till sina föräldrar är en skyddsfaktor mot framtida alkoholmissbruk. Ungdomar vars föräldrar vet var deras ungdomar

befinner sig på helgkvällar är i mindre utsträckning berusade varje vecka (Sundell, 2003). I skolan pratar eleverna mycket med varandra, vilket gör att de vuxna i skolan troligen vet mycket om vad eleverna gör på helger och annan fri tid. En god föräldrakontakt är därför viktigt, och bör inte bara handla om elevens ämnesprestationer utan även om eleven själv, vilket jag tror lätt glöms bort när eleven kommer upp i gymnasieåldern. En myndig elev behöver inte ha förälder eller tidigare målsman med på utvecklingssamtal som sker under skoltiden, men detta bör uppmuntras.

Hantering av alkoholens verkningar

Nästan en fjärdedel, 73,3% av de alkoholkonsumerande eleverna på de yrkesförberedande gymnasieprogrammen har någon gång låtit bli att genomföra något de tänkt göra på grund av att de har druckit alkohol. Bland de alkoholkonsumerande eleverna på de studieförberedande programmen är siffran 50,0 %. Skillnaden mellan programmen är statistiskt signifikant. Eleverna på de yrkesförberedande programmen har alltså en större benägenhet att strunta i saker på grund av alkohol. Enligt Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning finns det en samvariation mellan skolk och hög konsumtion av alkohol (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, 2009b). I vårt samhälle kan berusningen benämnas som ett parentesbeteende, då det plötsligt blir okej att göra och säga saker som i vanliga fall inte hör till normen (Leissner, 1997). Det skämtas gärna om personer som gjort bort sig under berusning, men ett parentesbeteende kan ha allvarliga konsekvenser, såsom akuta olyckor, slagsmål med mera. I denna undersökning uppger 61,3 % av de alkoholkonsumerande eleverna på yrkesförberedande program och 75,3 % på studieförberedande program att de någon gång haft dåligt samvete eller skuldkänslor efter att de druckit alkohol. I detta fall finns det ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan programmen. Det är ändå majoriteten av eleverna som uppger att de haft skuldkänslor på grund av alkohol, vilket är ett gott tecken då de ändå inser att alkohol inte gör ett visst beteende berättigat. Å andra sidan har dessa elever gjort något som har gett dem det dåliga samvetet. I skolan bör man inte acceptera exempelvis skolk på grund av baksmälla. I gymnasieskolan finns bland vissa lärare en jargong att strunta i elever som inte sköter sig i skolan med hänvisning till att gymnasieskolan är frivillig, vilket bara stjälper eleverna.

Det finns en signifikant skillnad mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram gällande andel elever som någon haft en minneslucka. Nästintill 9 av 10 av eleverna på de yrkesförberedande programmen har angett att de haft en minneslucka, medan 3 fjärdedelar av eleverna på de studieförberedande programmen angett samma sak. En minneslucka kan ses som ett tecken på att man har druckit för mycket. Då minnesluckor sker vid upprepade tillfällen är man på väg åt fel håll (Alkoholprofilen, 2010). Den här skillnaden kan knytas till mängden alkohol som eleverna på de olika programmen konsumerar, då eleverna på de yrkesförberedande programmen även dricker mer.

Anskaffning av alkohol

Ungefär en tredjedel av eleverna i undersökningen har angett att de vid sin alkoholdebut fått alkohol av en kompis eller en kompis syskon. Denna kategori representeras till stor del av personer i den unges egen ålder. De unga som var alkoholkällor för kompisar hade alltså möjlighet att anskaffa en ganska stor mängd alkohol.

På frågan hur eleverna vanligtvis får tag på alkohol är det mest frekventa svaret även här kompisar eller kompisars syskon. Nästan lika många köper alkoholen själv på en restaurang eller pub, vilket är förståeligt då alla deltagande är över 18 år. Många har också angett att föräldrar, syskon eller andra vuxna köper ut.

I Sverige kommer 57 % av den konsumerade alkoholen från systemet och cirka 10 procent från restaurang eller pub. Resterande del är importerad och därmed ej kontrollerad. Cecilia Gierfta, vd för Sveriges Bryggerier, säger i en intervju med Svenska dagbladet att alkoholskatten bör sänkas för att öka andelen kontrollerad alkohol (Svd, 2010). År 2008 infördes cirka 52000 liter sprit och över 300000 liter öl till Sverige varje dag. Ungefär en femtedel av denna mängd säljs vidare olagligt och ofta till ungdomar (Statens folkhälsoinstitut, 2009b). Även här är det vuxna som förser ungdomarna med alkohol. Det resultat som den här undersökningen har gett stämmer överens med fler andra undersökningar, där också kompisar är den vanligaste källan, följt av föräldrar och andra vuxna (Leifman, 2008). Dessa resultat är liknande på båda programtyperna.

Skolan

På frågan som handlar om hur mycket undervisning eleverna fått i alkoholfrågor det senaste året finns det en signifikant skillnad mellan programtyperna. Eleverna på de studieförberedande programmen har i större utsträckning inte haft någon undervisning om alkohol det senaste åren och hela 80,5 % har angett att så är fallet. På de yrkesförberedande programmen är siffran 58,0%. Alkohol nämns inte i något ämnes kursplan, utan finns som ett särskilt ansvar hos rektor. Det finns däremot många tillfällen för ämneslärare att prata om alkohol med sina elever. Kursen Idrott och Hälsa A är ett kärnämne, vilket innebär att kursen läses av alla elever och i kursmålen står:

Eleven skall ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv. (Skolverket, 2000b)

Även kursen Naturkunskap B har ett innehåll som kan knytas till hälso- och alkoholfrågor, men av eleverna i denna undersökning är det bara eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet som läser Naturkunskap B. Eleverna på Naturvetenskapsprogrammet läser en del biologi, men varken i kursplanen för A- eller B-kursen står det något om hälsa, men i Biologi B får eleverna undervisning i fysiologi. De eleverna som skulle kunna få mest undervisning i alkoholfrågor borde vara eleverna på Omvårdnadsprogrammet. De läser en hel del kurser med hälsoinnehåll,

bland annat Medicinsk grundkurs och Vård och omsorgsarbete. Detta skulle kunna vara en förklaring till skillnaden i mängd undervisning som i denna undersökning har setts på yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram.

Eftersom undervisning om alkohol inte ligger i någon särskild kurs kan man förstå att skolor genomför den undervisningen på mycket olika sätt. Den så kallade ANT-undervisningen, (Alkohol, Narkotika, Tobak), har den sista tiden ifrågasatts från många håll. Kritiken kommer från att ANT-undervisningen ger eleverna goda faktakunskaper, men verkar inte för förändringar i elevernas beteende gentemot alkohol (Strandell, 2002) (Sundell, 2003).

Resultaten i den här undersökningen visar att ungefär hälften av eleverna inte vill ha någon undervisning om alkohol. De som vill ha mer undervisning är färre än en femtedel. Eleverna verkar inte vara intresserade av att lära sig om alkohol, vilket tyder på att det behövs ett nytt sätt att undervisa i dessa frågor.

Slutsats

Resultaten i denna studie visar på vissa skillnader mellan yrkes- och studieförberedande gymnasieprogram. Eleverna på de yrkesförberedande programmen intensivkonsumerar alkohol i större utsträckning, börjar till i större utsträckning att dricka alkohol före 15 års ålder, fler struntar i saker på grund av alkoholkonsumtion och har i större utsträckning haft en minneslucka än eleverna på de studieförberedande programmen. På de studieförberedande programmen har fler elever dåligt samvete och ”mörkar” för sina föräldrar om hur mycket de dricker. I denna undersökning tas ingen hänsyn till ungdomarnas kön. På de yrkesförberedande programmen uppgår andelen män till 58 % och på de studieförberedande 40 %, vilket kan ha påverkat resultatet. För framtida forskning finns data för att vidareutveckla denna undersökning till att även innefatta kön.

Ungdomarna i undersökningen har angett kompisar och kompisars syskon som den vanligaste alkoholkällan, både vanligtvis och vid alkoholdebuten. Ungdomarna köper också till stor del alkoholen själv på ett serveringsställe. Föräldrar, syskon och andra vuxna är en stor kategori alkoholkällor.

Skolan tar upp en stor del av den unges liv. Vuxna som arbetar i skolan kan göra mycket för att hjälpa ungdomar att klara av steget till vuxenvärlden. Ungdomar i gymnasieåldern tänker ofta mycket och pratar gärna, vilket skolan bör ta till vara på. Den typ av undervisning som finns i dag på de flesta skolor, så kallad ANT-undervisning, med undervisning i faktakunskaper om alkohol och narkotika passar inte ungdomarna. Istället bör skolan ta upp ämnen som handlar om bland annat självkänsla och identitetsskapande. Ungdomar dricker inte ett glas för att det är gott, utan, som denna undersökning har visat, intensivkonsumerar alkohol i önskan att bli full. De dricker sällan ensamma, alkoholen handlar om gemenskap för ungdomarna. Denna undersökning har bland annat visat att ungdomarna dricker stora mängder alkohol, och därför bör undervisning om

vad som händer i kroppen vid berusningstillfället vara att föredra istället för undervisning om långsiktiga alkoholskador. Gymnasieeleven är kognitivt mogen att resonera, vilket inte grundskoleeleven är, och därför bör inte alkoholundervisningen på gymnasiet glömmas bort.

Referenser

- Alkoholprofilen (2010). *Faktabanken – Varnings signaler*. www.alkoholprofilen.se Hämtad: 2010-05-21
- Andersson, C. (1995). *Marias barn – om ungdomars väg in i missbruk av alkohol och andra droger*. Malmö: Sober förlag
- Andréasson, S., Alleback, P. (red.) (2005). *Alkohol och hälsa: En översikt om alkoholens positiva och negativa effekter på vår hälsa*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2009a). *CAN Rapport 117. Drogutvecklingen I Sverige 2009*.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2009b). *CAN Rapport 118. Skolelevers drogvänor 2009*.
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2010). *Drogefakta – Alkohol*. <http://www.can.se/sa/node.asp?node=1497> Hämtad: 2010-03-11
- Eklund, A (2004). *Om kroppens omsättning av kolhydrat, fett och alkohol*. Lund: Studentlitteratur.
- Hagquist, C. (2009). *Alkohol-, narkotika-, och tobaksvänor bland niondeklassare*. Karlstad: Universitetstryckeriet
- Iq.se (2008). *Tidig alkoholdebut ökar risken för missbruk. Intervju med Sven Andersson*. http://www.iq.se/assets/documents/pdf/Intervju_Sven_Andreasson.pdf Hämtad: 2010-03-21
- Klepke, B., Roxström, C (2006). *Alkohol förebyggande insatser i gymnasieskolan*. Alkoholkommittén.
- Leissner, T (red.). (1997). *Alkohol . Ett psykosocialt, beteende och samhällsvetenskapligt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2000a). *Kursplan för NK1202 – Naturkunskap B*. <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3278/titleId/NK1202%20-%20Naturkunskap%20B> Hämtad: 2010-03-10
- Skolverket (2000b). *Kursplan för IDH1201 – Idrott och hälsa A*. <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/kursplan/id/3201/titleId/IDH1201%20-%20Idrott%20och%20h%20E4lsa%20A> Hämtad: 2010-05-18
- Statens folkhälsoinstitut (2009a). *Livsstilsrapport 2009*.
- Statens folkhälsoinstitut (2009b). *Tonårsparlören*. Östersund
- Statens folkhälsoinstitut (2010). *Nationella folkhälsoenkäten*. <http://www.fhi.se/sv/Statistik-uppfoljning/Nationella-folkhalsoenkaten/Levnadsvanor/Alkoholvanor/> Hämtad: 2010-05-07
- Strandell, A. (2002). *Skolhälsovård. Förebyggandets konst – Insatser för att stärka den alkoholskadeförebyggande verksamheten i skolan*. Förlagshuset Gothia: Stockholm

- Sundell, K. (2003). *Drog- och riskbeteenden hos Stockholmsungdommar. FoU-rapport 2003:2*. Stockholm: Socialtjänstförvaltningen.
- Svenska Dagbladet (2010). *Skatten på alkohol måste sänkas*.
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/skatten-pa-alkohol-maste-sankas_4641241.svd
Hämtad: 2010-05-18
- Systembolaget (2007). *Fakta, tips och myter om alkohol och hälsa*.
- Systembolaget (2010a). *Den rattfylletid nu kommer*.
http://www.systembolaget.se/AlkoholHalsa/Alkoholochtrafik/den_rattfylletid_nu_kommer.htm
Hämtad: 2010-05-04
- Systembolaget (2010b). *"Man kan glömma att lära ungdomar handskas med alkohol genom att köpa ut"*.
http://www.systembolaget.se/AlkoholHalsa/Alkoholungdomar/Att_kopa+_ut_stjalper.htm
Hämtad: 2010-05-04
- Utbildningsdepartementet (2006). *Läroplan för de frivilliga skolförmerna Lpf 94*. Stockholm: Skolverket/Fritzes
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
- Vårdguiden (2010). *Tema: Alkohol*. www.vardguiden.se/Tema/Alkohol/ Hämtad: 2010-03-11

Bilaga 1

Hej!

Jag heter Elisabeth Hagsjö och läser till gymnasielärare i matematik och naturvetenskap. Under våren gör jag mitt examensarbete om gymnasieelevers alkoholvanor. Syftet med studien är att se hur gymnasieelevers alkoholvanor ser ut för att sedan kunna anpassa undervisningen efter detta. Därför är det bra om du svarar så noggrant som möjligt. Ange ett svar om inget annat anges.

Det är frivilligt att svara på enkäten och den är helt anonym. Enkäten kommer endast att användas till mitt arbete och när jag har analyserat svaren kommer enkäterna förstöras.

Tack på förhand!

Elisabeth Hagsjö

- 1. Ange ditt kön:** Kvinna Man
- 2. Ange din ålder:** _____
- 3. På vilket gymnasieprogram läser du?** _____
- 4. Hur gammal var du första gången du drack alkohol?** _____
- 5. Hur ofta dricker du alkohol? (tänk det senaste året)**
 Aldrig En gång i veckan
 Några gånger per år Flera gånger i veckan
 Någon gång per månad
- 6. Hur fick du tag på alkohol första gången du drack?**
 Har ej druckit alkohol Från egna föräldrar utan lov
 Köpte själv på systemet Från annan vuxen som bjuder
 Köpte själv i affär Från annan vuxen som köper ut
 Från syskon På restaurang, pub eller liknade
 Från kompisar/kompisars syskon Annat
 Från egna föräldrar med lov
- 7. Hur får du vanligtvis tag på alkohol? (du får ange mer än ett svar)**
 Dricker ej alkohol Från egna föräldrar utan lov

- Köper själv på systemet
- Köper själv i affär
- Från syskon
- Från kompisar/kompisars syskon
- Från egna föräldrar med lov
- Från annan vuxen som bjuder
- Från annan vuxen som köper ut
- På restaurang, pub eller liknade
- Annat

8. Hur ofta när du dricker alkohol känner du dig påverkad?

- Varje gång
- Nästan varje gång
- Någon gång ibland
- Dricker inte
- Aldrig

9. Hur många glas dricker du i genomsnitt en vanlig gång du dricker alkohol? (med ett glas menas 1 glas vin/1 starköl/4 cl starksprit, ange 0 om du inte dricker alkohol)

Antal glas: _____

10. Har dina föräldrar bjudit dig på alkohol hemma?

- Nej, mina föräldrar dricker inte
- Nej, mina föräldrar dricker alkohol men har aldrig bjudit mig
- Ja, jag har fått smaka
- Ja, jag har fått eget glas

11. Tillåter dina föräldrar att du dricker alkohol?

- Ja
- Nej
- Vet inte

12. Vet dina föräldrar hur mycket du dricker?

- Ja
- Nej
- Vet inte

| | Dricker inte | Har aldrig hänt | Har hänt någon enstaka gång | Har hänt flera gånger | Händer nästan varje gång eller alltid |
|--|--------------------------|--------------------------|-----------------------------|--------------------------|---------------------------------------|
| 13. Hur ofta har du struntat i något som du tänkt göra för att du har druckit alkohol? (t.ex. gå till skolan) | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 14. Hur ofta har du haft dåligt samvete eller skuld känslor efter att du har druckit alkohol? | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| 15. Hur ofta har du haft minnesluckor i samband med att du har druckit alkohol? | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |

16. Hur mycket undervisning har du fått i skolan det senaste året om alkohol?

- Mer än 5 timmar
- Mindre än 2 timmar
- 2 – 5 timmar
- Inget

17. Skulle du vilja ha mer undervisning om alkohol i skolan?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Tack för dina svar!